

La importància d'ensenyar l'art

MAIA CREUS

Sembla una afirmació evident, però cal reiterar-la: no existeix l'art sense el receptor, o dit altrament, l'obra d'art només es posa en funcionament quan és indagada des de la sensibilitat, la intel·ligència i els coneixements dels lectors/receptors. Això no implica que el receptor final sigui la persona poderosa que ha pagat l'obra. El receptor és sempre la societat. Amb aquestes rotundes paraules triades d'un article de Jordi Coca publicat recentment al diari *La Vanguardia*¹ m'agradaria continuar la seva proposta reflexiva amb un toc d'atenció. Si seguim en el raonament apuntat per l'autor, convindrem que als col·leccionistes d'obres d'art, públics o privats, els cau al damunt una gran responsabilitat. Als privats no els en podem demanar comptes, però als públics sí, atès que administren allò que és patrimoni de tots. Si el potencial comunicador de tota obra d'art té el punt de partida en la trobada amb els potencials receptors que conformen els públics socials, tot seguit ens haurem de preguntar quines són, o haurien de ser, les condicions que fan possible que aquest esdeveniment produeixi veritables experiències estètiques de coneixement, i no un mer exercici de consum o de recuperació informativa purament historicista.

Retornem, doncs, al conegut debat sobre les funcions dels Museus i Centres d'Art, una discussió internacional que no ha deixat de créixer al llarg del passat segle XX, sobretot després de l'atac directe rebut des de la teoria crítica i les pràctiques conceptualistes dels anys 60 i 70, avui plenament vigents, encara que conscients que els canvis en les institucions artístiques només es poden dur a terme des de dins del propi sistema de l'art. Amb tot, la intenció d'aquest text no és entrar en aquest debat, sinó tan sols insistir en un dels aspectes: la responsabilitat política de les institucions culturals a investigar i oferir al públic, condicions òptimes per a la recepció social de l'obra d'art, en tots els seus nivells. Solucions capaces de contrarestar la normalitat vigent: veure l'art i la cultura sobretot com a una mercaderia en la roda de la indústria i el turisme cultural. Sense negar aquest aspecte propi de les lògiques de l'economia de mercat en què vivim, certament les polítiques culturals públiques haurien de planificar una disrupció a la lògica d'aquest sistema internacionalitzat. Cultura és patrimoni, i patrimoni és coneixement, d'aquí que als Museus i Centres Culturals, avui, se'ls reclami una responsabilitat que va molt més enllà de ser un contenidor i expositor d'obres. Tal com afirma Bartomeu Marí, director del MACBA, el Museu com el Centre Cultural, hauria de ser un motor d'idees, una agència al servei de l'educació per potenciar éssers socials més conscients i lliures². Igual que la Universitat, el Museu té una responsabilitat directa en l'educació dels ciutadans, perquè, tornem-ho a dir, la relació entre els estudiosos del patrimoni cultural i els públics aficionats s'estableix per mitjà de les exposicions, el text i el llibre. Per tant, és responsabilitat de les institucions culturals crear arguments

¹ Jordi Coca, «La importància d'ensenyar», *La Vanguardia*, Barcelona (31-juliol-2011), p. 32.

² Bartomeu Marí, «Patrimoni i coneixement», *La Vanguardia*, Barcelona (31-juliol-2011), p. 32.

Exposició Presències i desaparicions. Fundació Palau, febrer de 2011

sòlids i elaborats respecte de les seves col·leccions i exposicions. L'exercici documentalista i de conservació no assegura aquest repte. Tan sols un exercici d'humilitat i consciència clara de la necessitat d'un diàleg constant i obert entre el Museu i els sectors professionals de la societat, pot curar l'anèmia intel·lectual de les nostres institucions culturals.

La necessària lectura en present del passat històric és una de les herències intel·lectuals de Walter Benjamin³. Tota cultura viva és sempre la suma del passat, el present i el futur, d'aquí la importància d'entendre el patrimoni cultural, més enllà del seu valor de canvi o document històric, en el seu potencial de perpètua actualitat. També és una aportació del filòsof alemany, la idea de l'origen en l'obra d'art. Cal aclarir que per a Benjamin, l'origen no remet a un començament, a un procés genètic, sinó més aviat a allò que sempre està en procés de néixer. Aquesta potència originària que es manifesta sempre en present, queda inscrita en l'obra d'art i, per tant, forma part de la seva existència. L'obra d'art no és, doncs, un objecte estàtic, sinó una realitat originària i dinàmica que existeix en la successió del temps. Apuntar a l'origen de l'obra d'art vol dir acarar els seus elements constitutius: al seu valor de passat, present i futur, o dit altrament, al valor d'un present que no és, sinó en la seva dimensió història i posthistòrica. La concepció benjaminiana de l'origen en l'obra d'art comporta la idea d'un constant debat sobre la història en totes les manifestacions materials. La descripció formal, les relacions genealògiques i les cronologies, no són suficients perquè el valor d'origen de l'obra d'art es faci present. Aquest coneixement necessita ser complementat si veritablement volem retornar l'art a la societat. I en aquesta tessitura, els Museus i Centres d'Art hi tenen un paper fonamental sempre i quan, aquestes estructures cíviques, abandonin la tendència endogàmica i acceptin el repte que els pertoca: inventar dinàmiques participatives, interacció, estructures d'investigació i, sobretot, iniciatives innovadores i pedagògiques capaces de fer sortir dels salons al carrer, els potencials originaris de les obres d'art.

³ Walter Benjamin, *Obra Completa*, Madrid, Abada Editores, 2007.